

SANATSAL YARATIM SÜRECİNİN SANATÇI PSİKOLOJİSİNE ETKİLERİ* THE EFFECTS OF ARTISTIC CREATIVITY ON THE ARTIST'S PSYCHOLOGY

Şeyma Müge İBA

Öğretim Görevlisi Dr., Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Bölümü
Instructor Ph.D. , Selçuk University, Faculty of Architecture and Design, Department of Handcrafts

muge@mugeiba.com, muge.iba@selcuk.edu.tr

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1612-2494>

Atf/Citation

İba, Ş. (2020). "Sanatsal Yaratım Sürecinin Sanatçı Psikolojisine Etkileri".

Sanat Dergisi, (36), 217-226.

Derleme Makale/Review Article

Doi: <http://doi.org/10.47571/ataunigsfd.654391>

Öz

Çalışma, sanatçının yaratım sürecindeki sanatçı kişiliğini psikolojik açılardan ele almaktadır. Bu bağlamda sanatçının öncelikle ego oluşum süreci ele alınmış daha sonra bu süreç dâhilinde kişilik oluşması ve kişilik tanımlarına değinilmiştir. Ego oluşum süreçleri için Sigmund Freud ve Carl Gustav Jung psikanaliz metotları doğrultusunda incelenmiştir. Bu doğrultuda sanat yapıtını oluşturan sanatçı için en önemli süreçlerden biri olan bireyleşme ve öznelleşme süreçleri anlatılmıştır. Bireyleşme süreci, kişinin nerede sanatçı kişiliğe büründüğü konusundan hareketle açıklanmaya çalışılmış ve araştırmada, bireyleşen kişinin öznelliği psikolojik açıdan irdelenmiştir.

Sanatta yaratma, elbette ki doğal yaratıcılığa, bireysel gelişime, değişen toplumsal ve kültürel koşullara bağlı olarak gelişebilir. Öncelikli olarak bu süreç tam olarak yaratıcı kişiliğin sanat hayatında hangi nokta da başladığını düşündüğümüzde, bireyin gelişim sürecini, gelişim sürecindeki dış etmenleri ve dahası kişisel farklılıkları da göz önüne

Abstract

The study deals with the artist personality of the artist in the creation process from the psychological point of view. In this context, firstly the process of ego formation was discussed and then personality formation and personality definitions were discussed. Sigmund Freud and Carl Gustav Jung for ego formation processes were examined according to psychoanalytical methods. In this direction, the process of individualization and subjectivation, which is one of the most important processes for the artist who created the work of art, is explained. The process of individuation has been tried to be explained from the point where the person becomes an artist, and in the research, the subjectivity of the individualizing person is examined psychologically.

Art creation, of course, can develop depending on natural creativity, individual development, changing social and cultural conditions. First of all, when we consider the point of the beginning of the creative personality in the life of art, we consider the development process of the individual, the external factors in

* Bu çalışma, 2010 yılında Dr. Öğr. Üyesi Ayla AKSUNGUR danışmanlığında tamamlanan "Yaratım Sürecinde Sanatçı Kişiliğinin İrdelenmesi" başlıklı yüksek lisans eser metni esas alınarak hazırlanmıştır.

almaktadır. Bu saptamalar bize sanatçı ve sanat eserinin varoluş sürecinde referanslar oluşturmaktadır. Sanatsal yaratım süreci, bu veriler değerlendirilerek incelenmiştir. Sanatçı için kişiliğin oluşum süreci onun sanatında öznelliğini nasıl etkiliyorsa üslupsal olarak da kendi duygusal jargonunu yaratmaktadır. Bu süreçte sanatçının esin kaynağını dışsaldan ziyade içsel arayışlar olarak değerlendirebilir. İşte bütün bu içselliklerin sebebi ve kişiliğinin hayatına etkileri bu çalışmada incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Ego, Sanatçı ve Kişiliği, Yaratıcılık, Sanatçı Psikolojisi, Öznellik

the development process, and also the neurological differences as well as personal differences. These determinations provide us with references in the process of artist and artwork. The artistic creation process has been examined by evaluating these data. For the artist how the formation process of personality affects the subjectivity of his art, he also creates his own emotional jargon as stylistic. In this process, we can evaluate the inspiration of the artist as an inner search rather than an external one. The effects of the personality and personality on the life of all these internalities are examined in this study.

Key words: Ego, Artist and Personality, Creativity, Artist Psychology, Subjectivity

Giriş

Bu çalışmanın amacı, sanatsal yaratım sürecinin sanatçı kişiliğindeki psikolojik etkilerini incelemektir. Çalışmada, psikolojik etkileri saptamak için öncelikli olarak kişilik tanımları açıklanmış, buradan çıkan sonuçla sanatçı kişiliği irdelenmiştir. Bu çalışmanın kapsamında, kişilik, birey, ego ve sanatçı kişiliği kavramsal olarak incelenmiş, sanatçı psikolojisi irdelenerek bulunan örnekler değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın bütününde araştırma ve bulguların derlenmesi sırası gözetilmiştir. Araştırma sırasında çeşitli yazılı ve görsel kaynaklarının yanı sıra, internet veri tabanı ortamından da yararlanılmıştır. Bu çalışmada psikanaliz yöntemi Sigmund Freud ve Carl Gustav Jung bağlamında değerlendirilmiştir. Sanatçı bireyin oluşum sürecinde bireysellik ve öznellik konuları incelenmiş, sanatsal yaratım süreçlerinin etkilerine ulaşılmıştır.

Kişilik Kavramı ve Kişilik Yapısı

Bireyler doğuştan itibaren belirli kişilik özelliklerine sahiptir. Fakat bu genetik yapının yanı sıra varoluşsal olarak, onu diğer bireylerden ayıran kendine ait ruhsal ve bilişsel bir takım özellikler bireyin kişiliğini oluşturur. Kişilik varoluşsal yapısının yanı sıra kişinin çevresi, ailesi ve diğer dış kaynakların etkisiyle de gelişebilir. Bu durum kişilik yapısının esnekliğini ve bireyin ömrü boyunca geliştirdiği karakterle ilişkisini gösterir. Fransız deneysel psikoloji kuramcısı olan ve çalışmalarını kişiliğin psikofizyolojik öğretisi doğrultusunda yönlendiren ruhbilimci Théodule Armand Ribot "kişilik, her türlü eğilimleri ve duygularıyla birlikte beden yapısı ve bellek olmak üzere iki temel etmenin ürünüdür" demiştir. Buradan hareketle kişilik insan davranışlarının bir bütünüdür. Ayrıca kişilik, varoluşsal ve genetik yapısıyla beraber kişinin geliştirdiği karakteriyle de yakından ilişkilidir. Elbette ki kişisel deneyimler, soya çekimsel özellikler ve çevresel faktörler kişilik üstünde büyük bir etkiye sahiptir. Kişiliğin, gelişen yönlerinin yanı sıra bazı yönleri de belirli oranda idfiks bir yapı gösterebilir. Bu durumda Ruhbilim açısından kişilik sorununa yaklaşanlar kullandıkları yöntemlere göre değişik açıklamalar ve yorumlar yapmışlardır. Bunlar şu temel gruplar içinde

toplanabilir:

1. Kişilik bütün bedensel özelliklerin, içgüdülerin, dürtülerin, eğilimlerin, kazanılmış deneyimlerin bütünüdür.

2. Kişilik bir insanın gelişme evrelerinde gerçekleştirdiği bağlantıların bütünüdür. Bu bütünlük içinde tutum ve davranışa yansıyan özellikler yer alır.

3. Kişilik eğilim ve deneyimlerin belirli evreler içinde bütünleşmesi sonucu oluşan bir süreçtir.

4. Kişilik bir insanın çevresine uyum sağlamak amacıyla yapağı davranışların bütünüdür.

5. Kişilik bireysel farklılığa dayanan duyguların, düşüncelerin, becerilerin, yeteneklerin ve alışkanlıkların oluşturduğu işlevsel bir bütündür (Hançerlioğlu, 2003: 223).

Kişilik birçok düşünür için oldukça ilgi çekici bir konudur. Kişiliğin insan evriminin en önemli psikolojik etkilerini taşımakta olduğunu söylenebilir. Egzistansiyalist felsefenin ve davranışçı kuramın temelinde kişilik arayışları vardır. Çin'li düşünür Li Yutang bu konu hakkında şöyle diyor; “kişi kendi içinde bir bitişir bir sondur”. Romalı düşünür Boetius, “kişiyi ussal varlığın tözü” saymıştır. Alman düşünür Max Schler'e göre ise “kişilikli insan güçlüdür, tutarlıdır, sorumludur ve bağımsızdır”.

Davranışçı kuramlarda ise, kuramcılar (insan kişiliğini oluşturan temel etmenleri incelemeleri sürecinde) insanın doğası gereği kişiliğinin gelişiminde insanın, başkalarını taklit etmesi gibi edinilen ve öğrenilen davranışlar olduğu savı üzerinden, kişilik gelişim süreçlerini değerlendirmektedirler. Bu noktada insanlığın en ilkel dönemlerin de bile hangi dürtüyle ya da hangi davranış taklit ederek sanat yapabilir oldukları konusu oldukça karmaşık olgulara bağlıdır. Çünkü yabanıl dönemde yapılan resimler ya da idoller veya masklar ne derece sanat eseri olup olmadığı hala tartışılırken, “yaban toplumda hangi bireyin bu eserleri yapmasına neden olan şey nedir?” sorusu gözden kaçırılmamalıdır. İlk açıklama, sanat tarihçilerine ve bilim adamlarına göre doğal olarak inanç olacaktır. Ancak, yaptıkları idollerde doğal gerçeklik ve stilize insan formlarını yansıtmaları oldukça dikkat çekicidir.

Psikanaliz Yöntemi ve Ego

İnsan kişiliğini çözümlenmek amacıyla geliştirilen bu yöntemi anlamak için öncelikle psikanalizin kurucusu Psikolog Doktor Sigmund Freud'u incelemek gerekir. Freud'un bilinçaltını açıklayan psikanaliz teorisine göre: insan yalnızca dışa vurduğu duygu ve düşüncelerden ibaret değildir; çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde bastırılan duygular ve iç çatışmalar ileriki yaşlarda kişinin davranış ve tavırlarını yönlendirebilir. Çünkü eski deneyimler, bastırılan, dayatılan dürtüler silinmez. Ancak üstü örtülü biçimde, bilinçaltında korunur. Bilinçaltına itilen bu duygulanımlar daha sonra davranış bozukluğu veya saldırganlık olarak yansıyabilmektedir. Freud'a göre bu davranışların nedenleri psikanalist yöntemlerle ortaya çıkarılabilir; yüzleşebilir ve çözümlenebilir. Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, psikanaliz, benlik üzerine yapılan çalışmalara bir katkı ve devam niteliğinde görülebilir. Ayrıca bu alanda yapılan çalışmaların yalnızca psikoloji ve psikiyatriye değil, sosyolojiden felsefeye ve sanatın her dalında etkileri

olmuştur (Susuz, 2007: 24).

Freud pek çok açıdan benliği incelemiş ve benliği id, ego ve süper ego olmak üzere üç parçaya ayırmıştır. Örgütlenmemiş içgüdüsel eğilimlere "id", örgütlenmiş gerçekçi kesime "ego", eleştirel ve ahlaksal işlevin olduğu bölüme "Süper-ego" olarak adlandırmıştır (Freud, 1999: 19). Bu çalışmada özellikle değinmek istenilen ego kavramı, benlik olarak değerlendirilmektedir. Benlik kişiliğin öznel bir yanıdır. İnsan kişiliğinin bütün yanlarını bilmeyebilir, fakat başkaları tarafından değerlendirilen iyi ya da kötü niteliklerini ayırabilir. Benlik ise insanın kendi kişiliği üstündeki kanılarının toplamıdır (Hançerlioğlu, 2003: 49). Bütün bu alanların dışında ayrıca kişinin bastırıldığı bütün duyguları bilinçaltına attığını ve bunlara da ulaşmak için psikanaliz tekniğini kullanmak gerektiğini bilinmektedir.

Kişiliğin yapısını incelerken öncelikle göz ardı edilmemesi gereken en önemli isim, Psikiyatr Carl Gustav Jung'dur. Jung, kişiliği bir bütün olarak değerlendirmiştir ve bunu psişe olarak adlandırmıştır. Psişe şimdilerde zihin anlamında kullanılsa da Jung ruh anlamında kullanmıştır. Jung'a göre kişinin bilincini başka kimselerinkinden ayırıştırıcı ve bağımsız kişiliğe varan gelişme süreci, "individuation" yani bireyleşme sürecidir. Bireyleşme, kişinin psikolojik gelişiminde başrolü oynar. Bireyleşmenin amacı, kişinin kendini olabileceği kadar tam olarak bilmesi, ya da kendinin bilincine varmasıdır. Bilinç ne kadar genişlerse, bireyleşme de o denli büyür. Kendinden ve çevresindeki dünyadan haberi olmayan bir kimse bireyleşmiş kişi sayılmaz. Bilincin bireyleşme süreci sonucu, Jung'un "ego" (ben) dediği yeni bir öge ortaya çıkmaktadır. Freud'un egoyu, doğa ya da çevre ile id ya da içgüdü arasında bir denge unsuru olarak değerlendirirken Jung, ise ego sözcüğünü bilinçli zihnin düzeninden söz ederken kullanmaktadır. Buna göre ego, bilinçli algılar, anılar, düşünceler ve duygulardan oluşmaktadır. Her ne kadar psişenin bütünü içinde ego küçük bir bölümü oluşturmaktaysa da bilincin kapıcısı gibi hayati önemi olan bir işlevi vardır. Ego, fikrin, duygunun, anının, ya da algılamanın varlığını kabul etmedikçe, onu bilinç düzeyine getirmek olanaksızdır (Hall- Nordb, 2006: 27).

Bireyleşme ve Öznellik

Sanatçı kişiliğinin oluşum sürecinde bireyleşme çok önemlidir. Buradan hareketle özgünlüğe ulaşan sanatçı, böylece kendi kimliğini de gerçekleştirmiş olur. Bu doğrultuda sanatçı esin kaynağı için hep dışsal kaynaklı arayışlara girdiyse de aslında dışsal tetikleyicilerin yarattığı içsel etkilerden sanatı için kaynak oluşturur. Bireyleşme kişiliğin oluşum süreçleriyle beraber oldukça uzun bir zamanı kapsar. Kimlik, mizaç ve karakter bu bağlamda hep beraber hareket eder. Bu yolculuk özgünlüğe ulaşmaya kadar sanatçı için bir takım içsel problemler yaşanabilir. Belki de bu problemlerin çözüm süreçlerinde sanatçılar arayış içinde olduklarından dolayı daha çok eser üretirler. Çünkü bir sanatçı için temsil probleminin çözümü en doğruya ulaşana kadardır.

Her sanatçının kendi özneliği ile baş başa olduğu, bir yapıtı yaratım sürecinde kendince sınırlı dünyasında yaşayarak yapıtlarını ürettiği ve yapıtlarının tümüyle kendisine özel bir dünyanın gölgesi olduğu ve içsel değerlerinin etkileşimi ile ortaya çıktığı anlaşılacaktır. Sanat yapıtının ünik olabilmesi için sanatsal öznellik çok

önemlidir. Bir sanatçının kendi üslubunu yaratma ve kendi meramını anlatma kısmında bu öznelliğe ulaşması esastır. Sanatçının kendi içsel değerler zenginliği ile yaşamakta olduğu somut dünyasının tüm ayrıntıları ve tüm gerçekliği ile yapıtlarına yansımış olması ve bunun yapıtlarıyla bütünleşmiş olması “sanatta öznellik” olarak karşımıza çıkar (Özturan, Erişim Tarihi: 31.03.2019).

Yaratıcılık

Yaratıcılığın psikoloji dünyasında kavramsallaşması 1950’li yıllarda Freud’un çalışmalarıyla olmuştur. Freud’a göre sanatçı nevroitik ve içe dönük olduğundan bu durumda sanatsal yaratıcılık bilinçdışından kaynaklanır. Ayrıca Freud yaratma güdüsünün temelinde başta “yüceleştirme” (sublimasyon) olmak üzere ruhsal savunma mekanizmalarının önemli payı olduğunu ileri sürmüştür. Yaratıcılık, birçok açıdan sanatçı kişilik için bir zorunluluktur. Çünkü kendi dünyasındakileri aktarmak ve kendini gerçeklemek zorundadır.

Belki de sanatçı, diğer insanlar gibi bazı anlatım ve kendini ifade yöntemlerini efektif kullanmadığı için yaratım yapmak zorunda hisseder kendini. Bu durumda sanatsal yaratıcılık, kişilik niteliğine bağlı olarak gelişir. Her ne kadar sanat eseri için belirli şartlardan biri izlek olması gereği olsa da, izlek olmaksızın, sanatsal yaratım zaten yaratan için içsel ihtiyaç, ya da kısaca kişiliğinin gereği olduğu düşünülebilir. Ayrıca yaratıcılığın temel bileşenlerinden biri de özgünlüktür. Bütün bunların yanında yaratıcılık, yeni ilişkiler, bakış açıları, betimleme yolları ve sezme de içerir.

Bireyle başlayan yaratıcılık, en çok da öznel olmasıyla farklılaşır. Kişiliğini oluşturmuş bu birey herkesten farklıdır artık, sanatçıdır. Kendi kişiliğinin gereğidir yaratıcılık. Buna bağlı olarak anlamı da değişir. Sanatçı, süreç, yapıt ilişkisinde; yaratıcı kişiliğe sahip olan birey, bu bireyin yaratma sürecinde geçirdiği değişimler ve buna bağlı olarak ortaya çıkana yapıt olarak adlandırılabilir. Tabi ki de bu süreç, sanatçı için hayli yıpratıcı bir süreçtir ve kendisi bu sürecin sonunda ortaya çıkan yapıtla ilk defa karşılaşır. İçinin dışsal ifadesidir yapıt ve sanatçının her türlü izini taşır. Bu bağlamda yaratıcılık genel tanımların yanı sıra öznedir. Çünkü sanatsal yaratım sürecinde yaratıcılık, sanatçı kişiliğe göre değişken ve kişisel bir süreci barındırır.

Genel olarak irdelediğimizde yaratıcılık, genellikle problem çözme becerisi olarak değerlendirilir fakat gerçek yaratıcılık süreci, öncelikli olarak problemi fark etmeyi ve bu probleme analitik bir bakış açısı ile farklı çözümler geliştirmeyi gerektiren bir süreçtir. Buradaki problem elbette ki kişinin, kişiliğine ve benlik durumuna göre şekillenir. Bu durumda yaratıcılık kişinin yaşadığı içsel problematığına göre, ortaya yeni bir ürün koyma zorunluluğundan çıkıp, var olan ürünlerden sentez yapma, analitik bakış açısı geliştirme, yeni yöntemler bulma, yeniliklere kendine göre uyum sağlama ve bilinen ürünü, konvansiyonel işlevinin yanı sıra değişik formlara dönüştürebilmektir. Bu yaklaşımdan farklı olarak sanatsal yaratıcılığın ayrı değerlendirilmesi gerekir.

Bazı bilim adamlarına göre yaratıcılık ölçülebilir bir olgudur. Buna bağlı olarak yaratıcılığı ölçmek için çeşitli testler geliştirip ve bu konuda çeşitli uygulamalar yapmışlardır. Bunlardan biri de, normal dağılımın en ucunda bulunan çocukları belirlemek için tasarlanan ve uygulanan standart psikometrik testlerdir.

Bilim adamlarına göre, yapılan bu testlerde yaratıcı yeteneğe sahip harika çocuklar bulunabilir. Bulunduktan sonra da, yaratıcılıkları geliştirilip artırılabilir. Böylece topluma, bilim ve sanatın birçok dalında daha büyük bir değerler kazandırılabilir (Andreasen, 2005: 18).

Ancak bu konuda diğer bir bakış açısına göre de, yaratıcılık boyutsal bir özellikten daha ziyade, çok nadir rastlanan, kendine özgü ve olağandışı bireylere has bir özelliktir. Buna göre yaratıcılık yalnızca yüksek yetenekli çok az bireyde bulunan bir özellik ya da özellikler grubudur. Yaratıcılık ve yetenek birbiriyle doğrudan ilişkilidir. Yaratıcılığın son bir bileşeni ise, sonuçta bir çeşit ürün ortaya koyması gerektiğidir. Yani, yaratıcılık bir şeyin yaratılmasını gerektirir. Yaratıcılığın üç bileşenden oluştuğunu düşünmek de yarar var. Yaratıcılık, bireyle başlar. Daha sonra bu birey, yaratıcı bilişsel bir süreç boyunca, bir sorunu ele alır ya da iyi bir soru sorar veya yeni bir görüş ve kavramsallaştırma yolu arar. Bu süreçte neler olduğu bilişsel nörobilim için büyüleyici bir konudur. Süreç tamamlandığında, sorun çözüldüğünde, sorunun cevabı bulunup çalışma bitirildiğinde ortada bir sanat yapıtı vardır artık. Birey, süreç, ürün. Bu bileşenler doğrusal, yinelemeli ya da yalnızca gizemli bir şekilde bir araya gelebilir. Bu bağlamda sanatsal yaratım için yetenek olmazsa olmazdır (Andreasen, 2005: 21).

Bütün bunlardan ayrı olarak yaratıcılık ve beyin hastalıkları arasında bir ilişki olduğu savı vardır. Freud'un psikanaliz çalışmaları ve sanatçılar üzerine yaptığı çıkarımlardan hareketle birçok araştırmaya konu olmuştur. Nevroz, şizofren, kişilik bozukluğu, sosyal fobi ve psikozla ilişkilendirilen araştırmaları inceledikten sonra bilimsel verilerden hareketle, yaratıcılık bu sancılara neden olur denilebilir. Elbette ki araştırmaların sonuçları için yüzde yüz gerçektir tanısı koyulamasa da, yaratıcılık ve beyinsel ya da ruhsal hastalık arasındaki ilişkiye de kesin tanısı koyulamaz. Yaratıcı kişilik, yaşadığı yaratma sürecinde bireysel deneyimler ve farklılıklar yaşar. Ama bu deneyimler bize bir genelleme yapma olanağını tanımasa da klinik psikolojinin bu konudaki veri sonuçları göz ardı edilemez.

Sanatçı Psikolojisi

Sanatçı için yaratım sancularıyla baş etmek kolay değildir. Sanatçı önce huzursuzluğunu yaşadığı her şey için belli bir oranda bu duruma karşı bir yapı geliştirir. Bu yapı kendi psikolojisiyle ilişkilidir. Bu ilişkide en önemli şey ise sanatçının niyetidir. Çünkü belli bir noktada amaç içsellikten kurtulan şeylerin bir forma dönüşmesidir, dönüşebilmesidir. Bu esnada sanatçı, yaratım da belirli süreçler içine girer. Bu süreçler çoğu zaman sancılı ya da agresif olabilir. Bu sebepten sanatçı kişilik ve yaratım hallerini, birçok bilim adamı hastalık olarak değerlendirir. Burada bahsi geçen durumlar yaratım sırasında sanatçılarda ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal değişimlere istinaden söylenmiştir. Bu alanda konuyla ilgili özellikle dört kuram geliştirilmiştir: Birinci kurama göre sanatçı başka insanlarda bulunmayan yetilerle donanmış olağanüstü bir insandır, ikinci kurama göre sanatçı zorlayıcı saplantıları olan bir ruh hastasıdır. Üçüncü olarak sanat toplumsal bir iletişim aracıdır, toplumsal ruhbilimcilerce bu açıdan incelenmiştir. Dördüncü olarak kaygılı ve nevrotik tipleri sağaltma aracıdır. Bu kurama göre Dostoyevski, Vinci, Rimbaud, Rahmaninof,

Cezanne vb. gibi nevrotikler hastalıklarını evrensel yapıtlara dönüştürerek iyileşmişlerdir (Hançerlioğlu, 2003: 319).

Bu noktada Rollo May'e değinmek gerekir. Kendisi "Yaratma Cesareti" kitabında, yaratımdan ve yaratım süreçlerinden bahsederken, nevroz ve yaratıcı kişilik-sanatçı arasında bir ilişki kurmuştur. Fakat konuyu, eğer yaratımda nevroz ve diğer hastalıklardan kaynaklı hareket ediliyorsa, bu hastalıklar psikanalizle tedavi edilince yaratım yapılamaz mı sorusunu ortaya atan bir bakış yönünde ele almıştır.

Sanatçının, kendini gerçekleştirme çabası ya da gerçekliğine şahit araması, yaratıcılık için bir başlangıç noktası olmamalıdır. Onun için yaratım, gerek kendi kişiliğinin, gerekse sanatçı psikolojisinin bir gerekliliğidir. İnsanın önce kendini tanımlamak istemesinden yola çıkılırsa sanatçı bu yolculuğa, önce içinden, sonra kendisinden ve kendinden olmayanla karşılaşmasıyla devam eder. Bu durumda sanatçı kişilik için, yaratım süreci ara sıra girilen bir süreç değil, bir zorunluluktur. Bu durumda sanatçı bu sürecin doğası gereği sadece üretim yapamaz. Bazı zamanlarda üretime mola verip, yaşamdan duygusal birikimler yapar ve hayatını bu şekilde anlamlandırır. Bu birikimler sanat eseri için de gramer oluşturmasında etkin bir rol oynar. Böylece sanatçının üslubu da oluşur.

Sanatçı psikolojisinde yaratım etkisini, heykel alanı içinde üslupsal olarak en etkili isimlerden bir olan Giacometti şu şekilde ifade etmektedir:

"Benim Gerçeğim Tabii ki resim ve yontu yapıyorum ve bunu kendimi bildim bileli, ilk kez desen çizişimden ya da resim yapışımdan bu yana, gerçekliği dışlemek için, kendimi savunmak için, kendimi beslemek için, semirmek için; kendimi daha iyi savunmak, daha iyi saldırmak, bir şeylere asılmak, her planda, her yönde olabildiğince ileri doğru yol olmak üzere semirmek için, açlığa, soğuğa, ölüme karşı kendimi korumak için, olabildiğince özgür olmak için;-bu gün için bana en temiz görünen araçlarla- çevremi saran şeyleri daha iyi görmeye, daha iyi anlamaya çalışmak için, olabildiğince daha özgür olmak, daha semirmiş hale gelmek üzere daha iyi anlamak için, tüketmek, yaptığım şeyde kendimi olabildiğince daha çok tüketmek için, kendi serüvenimi yaşamak, yeni dünyalar keşfetmek, kendi savaşımı vermek için yapıyorum; zevk için mi, sevinç duymak için mi yapıyorum bunu? Bu savaş, kazanmanın ve yitirmenin zevkini duymak için yapıyorum" (Giacometti, 1998: 111).

Görsel 1. Alberto Giacometti

Giacometti bu yazısında yaratımındaki kendi sebeplerini ortaya koymuştur. Niye yaptığını ya da niye yapmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Ona bunları yaptırtan “o şey” tam olarak hayatın nerelerine denk geldiği ve kimliğinde en çok nereleri kapattığı ya da neyle savaşıyor onu anlatmıştır. Katıksız, yalın ve çıplak gerçekliğiyle neden bir şeyler yaratmak zorunda olduğunu dile getirir. Bu zorunluluk onun heykellerinde defalarca hacimlenmiştir. Bu durum onun hayattaki temel sorunlara, heykelleri vasıtasıyla cevap aramasından kaynaklanan bir yaratım sürecinin ürünüdür.

Sonuç

Sanatsal yaratım ve süreçlerinin sanatçının psikolojisindeki etkileri pek çoktur. Bu noktada sanatçı kişiliğinin oluşum süreci, genetik yapıya da bağlı olarak değişkendir. Fakat soya çekimsel durumların dışında sanatçı kişiliğinin varoluşsal olarak oluştuğunu söyleyebilir. Tabii bu oluşum sürecindeki sanatçının yaşadığı çevresel etkiler ve kişiliğinin de bir takım kalıcı etkilere sahip, tetikleyici faktörleri de unutmamak gerekir.

Sanatçının, kendini gerçekleştirme çabası ya da gerçekliğine şahit araması, yaratıcılık için bir başlangıç noktası olmamalıdır. Onun için yaratım, gerek kendi kişiliğinin, gerekse psikolojisinin bir gerekliliğidir. İnsan önce kendini tanımlamak ister diye yola çıkılacak olunur ise, sanatçı bu yolculuğa, önce içinden başlar ve daha sonra kendisi ve kendinden olmayanla karşılaşarak devam eder. Artık sanatçı için yaratım süreci zaman zaman yaşanan bir durum değildir. Bu durum sanatçının gerçeği ve bütün duygusal birikimini aktarabildiği kişisel bir alanıdır. Kendine ait bu alanda sanatçı psikolojisinin ve kişiliğinin bir gerekliliği olarak sanat yapısını ortaya koyar. Bu bağlamda sanatçı psikolojisinin değişken olduğu düşünülebilir.

Kaynakça

- Andreasen, N. C. (2005). *Yaratıcı Beyin*. (Çev. Kıvanç Güney). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Freud, S. (1999). *Sanat ve Edebiyat*. (Çev. Emre Kapkın – Ayşen Tekşen Kapkın). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Giacometti, A. (1998). *Yazılar*. (Çev. Aykut Derman). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hall, C.S.- Nordby, V.J. (2006). *Jung Psikolojisinin Ana Çizgileri*. (Çev. Ender Gürol). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Hançerlioğlu, O. (2003). *Ruhbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- May, R. (2016). *Yaratma Cesareti*. (Çev. Alper Oysal). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Susuz, S. (2007). *Günümüz Sanatında Öznel Bir Tavır Olarak Sanatçının Kendi İmgesi*. Sanatta Yeterlik Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı.

İnternet Kaynakça

- Sanatta ve Sanat Yapılarında Öznellik, <http://fotografya.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?sanattavesanat>, (Erişim Tarihi: 31.03.2019).

Görsel Kaynakça

- Görsel 1.** <https://www.biyografi.info/kisi/alberto-giacometti>, (Erişim tarihi: 20.07.2020).

